

Фесенко Галина Григорівна
*доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри історії і культурології,
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова*

**ЕКОСОФСЬКІ ДИСКУРСИ «МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА» ЯК
ПІЗНАВАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З
УРАБАНІСТИКИ**

У сучасній ситуації прискорення урбанізації посилюється інтерес до екологічних візій міста [1]. В освітніх програмах з урбаністики розглядаються модерністські та постмодерністські концепції організації «ландшафтних зв'язків» міста з довкіллям, множинність контекстів

«людина-природа». Крім науково-практичної підготовки у напрямку вироблення просторово-архітектурних рішень на принципах екологічного балансу, урбаністів потрібно ознайомлювати й з еко-філософськими візіями міст.

Екологічне осмислення міського середовища формується переважно у міждисциплінарному методологічному полі. Зокрема, соціальні екологи, звертаючись до екологічних проблем, наголошують на необхідності зміни екологічної поведінки, відмові від антропоцентризму. Арне Несс, автор концепції глибинної екології, наголошує на необхідності пізнання на засадах «глибинних екологічних принципів», цінності життя і природи. Екосософія оперує не тільки «фактами» про забруднення, ресурси, населення і т. ін., а також ціннісними пріоритетами (пропонує «філософію екологічної гармонії»). Фелікс Гваттарі, осмислюючи взаємодії екологічної і соціальної сфер, зазначав: «Без змін у соціальному та матеріальному середовищах не можуть відбутися зміни у свідомості. Тут ми знаходимося в присутності кола, яке веде до «екософії», що єднає екологію навколишнього середовища, соціальну та світоглядну екологію [2].

Відомо, що протягом багатьох століть мислителі звертались до взаємозв'язків людини і «місця проживання». В екологічних ідеях Джорджа Марша («Людина і природа», 1865) «людська непередбачливість» призводить до такого стану земної поверхні, що ставить під загрозу саме існування людини. Автор виступає за рекультивуацію спустошених людською діяльністю земель шляхом «співпраці» з природою у відновленні пошкодженої «тканини землі». Екологічний підхід Джорджа Марша був сприйнятий ландшафтними архітекторами, які розробили міські парки, бульвари і т. ін. в рамках широкої програми по зміцненню здоров'я, безпеки та добробуту містян [3].

До початку ХХ століття спостерігалися певні розбіжності в урбан-візіях, точилися дискусії чи треба відновлювати існуючі міста або будувати нові «міста-сади» в сільській місцевості. Була презентована альтернатива

індустріальному місту – місто-сад, спроможне поєднати найкращі форми міського та сільського життя. Так, Ебенезер Говард, автор філософської утопії «Міста-сади майбутнього» (1898), окреслив принципи планування міст, що не порушують гармонії з природою, та сплановані таким чином, що містять співмірні локації житлових будинків, промисловості та сільського господарства. Льюїс Мамфорд, критикуючи бачення міст та міського дизайну як «конструкції навколо людських тіл», запропонував концепцію «органічного гуманізму». Він наголошував, що фізичне проектування міст і їх економічні функції є вторинними у порівнянні з роллю природного середовища і духовних цінностей людської спільноти. Органічне розуміння міста визнає формотворчий внесок природи (річок, заток, гір, лісів, рослинності, клімату) й водночас здатне відігравати роль своєрідних гальм для мегатехнічного розвитку заради інтегральних відносин «людина-природа». Звертається увага на необхідність створення технологій, які функціонували б екологічно відповідальним чином (біотехніку). Біотехніка, як продукт неодарвіністської свідомості, як постіндустріальна форма мислення, визнає взаємні впливи між станом живого організму і станом навколишнього середовища. За Л. Мамфордом, біотехнічне суспільство, замість мегатехнічного прагнення до влади, буде орієнтуватися на гомеостатичне співвідношення між ресурсами і потребами [4].

Екологічний підхід урбаніста Яна Мак-Харга ґрунтується на розумінні міста як місця проживання, й одночасно як частини природного світу – динамічної екосистеми з глибоким контекстом. Окреслюється стратегія «вирощування» природи, як саду, на відміну від традиційного «підкорення» природи. Екологічний урбанізм орієнтований на адаптивний процес (а не панування) «життя з» природою (а не «жити над»). Звідси й сучасні пошуки альтернативної філософії екологічного планування міст [5].

Пошуки нових форм ревіталізації міських ландшафтів ґрунтуються на інвайроментальних цінностях, що розкривають базові потреби людини у відтворенні життєвих сил та середовища для проживання (фізичного,

соціального). Екофілософія виявляє зацікавленість у збереженні, як природних, так і культурних ландшафтів. Адже індустріалізація часто супроводжувалася кардинальними змінами ландшафтів (наприклад, перекривалися водоймища, річки і водоспади для гідроенергетичних цілей), які фактично знищували цілі екосистеми. До того ж не тільки природа опинялася під загрозою, а й сільські громади з їх традиційним способом буття. Люди в цих спільнотах були позбавлені природної основи для їх господарської діяльності та були змушені переселитися у великі міські центри і зайняти промислові робочі місця. З екофілософської точки зору такі урбаністичні процеси оцінюються як загрозові і для природи, і для культури.

Відомо, що екологів надихала філософія Мартіна Гайдеггера, зокрема, його критика антропоцентричного світогляду як «панування» над природою. Філософ закликав жити автентично на Землі. Бути – означає для нього «населити якесь місце», піклуватися і творити це місце. Мешкати, жити – це перш за все звільнити щось, дозволивши йому стати самим собою, тим, чим воно є за своєю суттю. Мешкати – це піклуватися про речі, так щоб вони існували і поверталися до свого власного первинного стану. У підсумку Мартін Гайдеггер прийшов до біоцентричної позиції, коли люди «дають жити життю».

Загалом екофілософія висвітлює концептуальні зрушення у розумінні світу: від антропоцентричного і утилітарного до розуміння світу, який дозволяє речам бути. Не-антропоцентричне людство, ймовірно, започаткує практики, які будуть виявляти повагу і піклуватися про усе живе на Землі. Екофілософія постає своєрідним пошуком мудрості щодо глобального дому (будинку), тобто навколишнього середовища та усіх речей, щоби природно жити у ньому. У практичному аспекті, екофілософія є відмовою від способу життя індустріальної цивілізації (боротьби з навколишнім середовищем) та спробою виявити і сформулювати принципи альтернативних підходів до природи.

Смислотворчий горизонт еко-філософського витлумачення міського середовища дозволяє окреслити важливий пізнавальний контент освітній програм з урбаністики. Екофілософська позиція щодо людського буття як співбуття з природою дозволяє сформувати навички артикуляції параметрів еко-збалансованого ландшафту міста. Екофілософська опція міського простору дозволяє проектувати новий тип еко-дизайну міста.

Список використаної літератури:

1. Фесенко Г. Г. Міський ландшафт у контексті екофілософії. *Актуальні проблеми філософії та соціології : наук.-практ. журн.* 2017. №16. С.138–141.
2. Naess A. Ecology, community, and lifestyle: outline of an ecosophy / transl. and ed. D. Rothenberg. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 130 p.
3. Фесенко Г. Г. Морфологія міських ландшафтів: культурфілософські інтерпретації: монографія. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 282 с.
4. Lynch K. Good city form. – Cambridge, London: MIT Press, 1984. – 514p.
5. McHarg I. Design with Nature/ 25th Anniversary Edition. – Cambridge, London: MIT Press, 1995. – 208 p.

NATIONAL INSTITUTE
OF REGIONAL DEVELOPMENT
ESTD 2021

Erasmus+

Online conference
ITTA
International Technology
Transfer Association

AG
GR University

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Всеукраїнського Круглого столу

«ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ»

Київ-2021

Екологічна безпека держави: тези доповідей Всеукраїнського круглого столу, м. Київ, 16 вересня 2021 року/ редкол. О.С. Волошкіна та ін. – К.: ІТТА, 2021. – 274с.

Круглий стіл проводиться за підтримки Проекту Еразмус+ «Multilevel Local, Nation- and Regionwide Education and Training in Climate Services, Climate Change Adaptation and Mitigation/ Багаторівнева освіта та професійне навчання з питань кліматичних послуг, адаптації до змін клімату та їх пом'якшення в локальному, національному та регіональному масштабах – ClimEd», № **619285-EPP-1-2020-1-FI-EPPKA2-SVNE-JP (15.11.2020 – 14.11.2023)**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Робота Круглого столу присвячена актуальним сучасним проблемам охорони навколишнього середовища. Проводилась робота за напрямками:

1. Екологічна освіта.
2. Екологічна та техногенна безпека.
3. Збалансоване використання природних ресурсів та екологічний менеджмент.
4. Актуальні аспекти впровадження сталого розвитку.
5. Соціально-екологічні виклики сьогодення.
6. Питання екологізації економіки промисловості та освіти.
7. Сучасні проблеми в екологічному законодавстві.
8. Оцінка антропогенного впливу на довкілля.
9. Екологічні, економічні проблеми галузі, проблеми енергозбереження.
10. Екологія очима молоді.
11. Екологічні аспекти сталого розвитку регіонів.
12. Екологічні індикатори сталого розвитку.
13. Математичне моделювання та прогнозування у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Редакційна колегія: О.С. Волошкіна, д-р техн. наук, професор кафедри охорони праці та навколишнього середовища, (головний редактор); А.В. Гончаренко, асистент кафедри охорони праці та навколишнього середовища (заступник головного редактора); О.Г. Жукова, канд. техн. наук, доцент кафедри охорони праці та навколишнього середовища (відповідальний секретар).

ЗМІСТ

Постернак І.М., Постернак С.О., Постернак О.С. ЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ СТИНОВОГО МАТЕРІАЛУ – НІЗДРЮВАТОГО БЕТОНУ.....	10
Трипольська Г.С., Письменна У.Є., Курбатова Т.О. ЗАЙНЯТІСТЬ У ВІДНОВЛЮВАНІЙ ЕНЕРГЕТИЦІ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	14
Нестер А.А. ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ....	17
Босак П.В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.....	23
Воденнікова О.С. ПОШУК ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ КИСНЕВО-КОНВЕРТЕРНОГО ВИРОБНИЦТВА.....	27
Гах Т.О., Тягній Л.М. МОНІТОРИНГ СТАНУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ЗМІН КЛІМАТУ.....	32
Котова Т.В. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	36
Задорожня С.О., Степовий Д.Є. МОНІТОРИНГ ІНДИКАТОРІВ БІОКОРОЗІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ҐРУНТІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	42
Ільїна М.В., Шпильова Ю.Б. ЕКОСИСТЕМНІ АКТИВИ ТЕРИТОРІЙ ТА ЇХ РОЛЬ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД	47
Бота О.В. ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ МОБІЛЬНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ МЕТОДІВ.....	52
Плотнікова М.Ф., Васильєв М.Л. РОДОВІ ПОСЕЛЕННЯ – ПРАКТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	56

Нryshko S.V. FORMATION OF ECOLOGICAL WORLDVIEW OF FUTURE TEACHERS OF GEOGRAPHY WHEN STUDYING THE COURSE «PHYSICAL GEOGRAPHY OF CONTINENTS AND OCEANS»	210
Зозуля В.Ю. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА: СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	213
Придатко К.О. ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ	215
Кириченко Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОМАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ В ТУРИЗМІ	218
Білоус О.О., Данилов Д.В., Черниш Є.Ю., Штепа В.М. ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ТА ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ ОЧИЩЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ДОВКІЛЛЯ ВІД МІКРОПЛАСТИКУ.....	222
Перегудов Є.В. ВПЛИВ COVID-19 НА ФОРМУВАННЯ НОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ЗИМОВОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ ТА В УКРАЇНІ	225
Проявко А.О. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ НА ПРИКЛАДІ ХАСИДСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ	229
Волошкіна О.С., Колеватих І.С., Жукова О.Г. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РІЧКОВОГО СТОКУ.....	234
Тромсюк В.Д. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	238
Тутова А.С. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ «ПОЧАТКОВА ШКОЛА-СТАРША ШКОЛА-ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ»	241
Фесенко Г.Г. ЕКОСОФСЬКІ ДИСКУРСИ «МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА» ЯК ПІЗНАВАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З УРАБАНІСТИКИ.....	246
Фесенко Г.Г., Фесенко Т.Г. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО БУДІВЕЛЬНОГО ПРОЄКТУ В СИСТЕМІ МУНІЦИПАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	250

Наукове видання

Екологічна безпека держави

Матеріали Круглого столу «Екологічна безпека держави»
(м. Київ, 16 вересня 2021 року)

Тези представлені в авторській редакції. За достовірність інформації, що викладена в тезах доповідей, відповідальність несуть їх автори. Зміст публікації є виключно думкою авторів та не обов'язково відображає офіційну позицію організаторів.